

Надибська О. Я.
*доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

ЛОГІКО-КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОСМИСЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПРІОРИТЕТІВ

Розгляд соціально-правових пріоритетів як спеціального об'єкта логіко-методологічного дослідження продиктований, у першу чергу, внутрішнім концептуальним попитом як власне сфер знань і практичною спрямованістю модернізації конкретних напрямків, так і всього соціального пізнання. Насищення емпіричних і теоретичних схем соціально-правових пріоритетів конструктами незвичайно високого ступеня умовності й абстрактності потребує з'ясування дозволених меж активності суб'єкта в розумовому досягненні дійсності, впливу його перетворювальної діяльності на адекватність відображення досліджуваної дійсності збудованими системами знання. Тобто комплекс проблем щодо суті соціально-правових пріоритетів вимагає свого концептуального пояснення.

У нашому дослідженні функцію слід розуміти як виконання певної ролі одиничним соціально-правовим пріоритетом по відношенню до загального (цілого), усієї системи обґрунтованих пріоритетів. Визначати функції пріоритетів - значить визначити те коло гносеологічних проблем, що підлягає аналізу, епістемологічній діагностиці і складає квінтесенцію змістовно-прогностичного конструювання цих пріоритетів.

Серед різноманіття функцій соціально-правових пріоритетів особливе місце належить поясненню й прогностиці.

Вихідним моментом у формуванні пріоритету виступає відбір інформації. Він тісно пов'язаний з описом змісту пріоритету - це логічна вимога до цього пізнавального процесу. Тут опис виступає як складова частини пояснення «своєрідного прологу, преамбули, тому що воно здебільшого охоплює те, що лежить на поверхні» [1, с. 64].

Роз'яснення в обґрунтуванні пріоритетів відіграє вирішальну роль, тут розкривається сутність знання про пріоритет, надається оцінка розробленості рівня цього знання, а також обґрунтовується його соціальна значимість. У найзагальнішому вигляді роз'яснення є міркуванням, логічною відповідною операцією на поставлене питання.

Звісно, будь-який пізнавальний акт переслідує цілі, вони формуються суб'єктом, який пізнає. Обґрунтування пріоритету завжди мало й має цілеспрямований характер. Для їх конструювання ця модель роз'яснення є визначальною.

У чому ж полягає конструктивізм причинності роз'яснення? Насамперед у тому, що воно розкриває логіку руху думки суб'єкта, який навчає. Причинне роз'яснення своїми коренями сягає виникнення явища, і в цьому випадку потребує від дослідника такого рівня абстрагування, утворення логічної моделі, яке сприяло б розумінню й засвоєнню його сутності, формувало б і розвивало його розумову діяльність і сприяло б формуванню сталих глибинних знань про об'єкт.

У конструюванні пріоритетів на всіх рівнях його обґрунтування широко застосовується структурно-функціональне роз'яснення. Воно застосовується як для аналізу наслідків, виникаючих у пізнавальному аспекті й народжуваних логікою розкриття інформації про об'єкт, що вивчається, так і для розкриття його внутрішньоструктурного змісту. Саме для розуміння сутності пріоритету, насамперед, є необхідним його роз'яснення як феномену. Структурне роз'яснення міститься в характеристиці будови цілісності об'єкта та визначення в ньому місця феномену, що пояснюється.

Раціональне роз'яснення полягає у з'ясуванні мотивів, якими керувався діючий суб'єкт, та у ствердженні, що у світлі цих мотивів його дії були раціональними (розумними).

Розкриваючи різноманітні типи роз'яснення при обґрунтуванні пріоритету, необхідно брати до уваги, що воно відображає труднощі й суперечності, якими обтяжена ця процедура в реальній практиці. Тут, як і в інших актах пізнання, може мати місце омана. Проте остання виникає тоді, коли процес передачі інформації особі, яка навчається, й який має творчий характер, відображає не лише те, що було досягнуте людством раніше, а й містить у собі елемент прогнозування, до якого додаються елементи омани у вигляді уявлення й фантазії відносно можливості подальшого розвитку предмета, що вивчається. Омана може виникнути через те, що дослідник як пояснення застосовує саме роз'яснення, у цьому випадку має місце псевдоомана, яка не відображає цілі й завдання його діяльності.

Отже, роз'яснення як елемент гносеологічного рівня спеціальних пріоритетів сприяє репрезентації їх змісту й відображає рівень розуміння суб'єктом їх структурно-змістовної сторони.

Вирішуючи питання щодо пізнання майбутнього, слід враховувати ту

обставину, що зачатки майбутнього, тобто ті тенденції, які ведуть до нього, вже існують. Питання полягає саме у тому, що слід вміти відшукати та виокремити ті тенденції, зрозуміти результат та послідовність їхнього розвитку. Для цього необхідно провести глибинний та всебічний теоретичний аналіз, потрібне глибоке знання законів, визначаючих зміну сучасності майбутнім. Отже, передбачення майбутнього відбувається на основі глибинного діалектичного процесу відображення дійсності, та носить характер об'єктивної істини.

Підсумовуючи окреслені вище диспозиції, зауважимо, що гносеологічний рівень соціально-правових пріоритетів можна представити як інтегративний елемент їх структури, який забезпечує поєднання цільових настанов, засобів і методів конкретного дослідження, визначаючи його місце і роль у загальному процесі пізнання конкретної царини соціального буття.

Література

1. Пунченко О. Г. Гносеологические основания философской критики [Текст] / О. Г. Пунченко. - Одесса: Астропринт, 2000. - С. 64.